

<https://doi.org/10.53656/str2024-6-7-int>

Research Results
Резултати от научни изследвания

ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНИЯТ УРОК ПО ЧОВЕКЪТ И ОБЩЕСТВОТО. ПРИРОДНИТЕ ОБЛАСТИ В БЪЛГАРИЯ В КОНТЕКСТА НА „ЧЕТИРИТЕ ГОДИШНИ ВРЕМЕНА“ ОТ АНТОНИО ВИВАЛДИ

Ас. д-р Николай Данев

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Резюме. Представеното педагогическо изследване на приложението и влиянието на някои интердисциплинарни методи и техники на преподаване е реализирано през учебната 2022/2023 година с 52 ученици от 4. клас. В хода на изследването са проучени интердисциплинарни методи на преподаване на учебния предмет човекът и обществото и в частност на глобалната тема „Природни области в България“. Изследването има за цел да проучи дали чрез формирането на конкретни междупредметни връзки с учебния предмет музика би могла да се повиши ангажираността на учениците в учебния процес, паралелно с повишаване на техните знания, умения, свързани с природните особености на България. Представените в настоящата статия интердисциплинарни методи имат за цел да затвърдят и компетентности у учениците, свързани с елементите на музикалната изразност, като определяне на мелодия, темпо и динамика в музикални примери, както и да изградят умения в областта на един от основните видове музикални дейности – слушане.

Ключови думи: начално обучение по човекът и обществото; интердисциплинарен урок; музика

Въведение

Темата за развитието на методиката на преподаване и използването на различни образователни стратегии е винаги актуална. Новите реалности и спецификите на съвременното поколение ученици изискват различни методи и подходи в учебния процес. (Krastev 2022). В дигиталната епоха, когато „информацията е на един клик разстояние“, за учителя е важно да не спира да обогатява своята методическа палитра. За модерния педагог е важно да обучава създатели, а не консуматори, да развива ключови компетентности, да формира умения. В своите уроци педагогът на новото време трябва да използва разнообразие от методи и похвати, които да променят „позицията на ученика от слушател в

активен участник в процеса на обучение“ (Nikolova 2022, p. 101). Целият този процес започва в предучилищна възраст, а след това и в начален етап, когато у ученика се изгражда отношението към знанието и ученето.

Каквито и методи и стратегии да използва, преподавателят е нужно да подбира правилно своите учебни материали, като се ръководи от принципите на научност, последователност, достъпност и връзка с практиката. Един от най-успешните педагогически подходи, доказали се във времето и с място в съвременното обучение, е интердисциплинарният урок. Според Неминска чрез методите на интердисциплинарно обучение „изследователите могат да се стремят към откриване и коментиране на различни гледни точки, към подобряване и обогатяване на традиционната дисциплинна перспектива, към йерархизиране на резултати (Neminska 2015). Този тип урок демонстрира на учениците връзките между отделните научни области и предоставя възможност за разглеждане на учебния материал в по-глобален контекст. Проектно базираното обучение, което набира все по-голяма популярност в средното училище, също изисква умения за синтез на информацията и прилагането ѝ в практически ситуации.

Настоящата статия има за цел да представи структура на урочен план, която да се използва за всички урочни единици от глобалната тема „Природни области в България“, заложен в учебната програма по човекът и обществото. Паралелно с това се интегрира и част от учебното съдържание, заложено в учебната програма по музика в 4. клас, като са предвидени различни дейности, целящи овладяването на необходимите знания и умения и компетентности по двата учебни предмета. Структурата на представените урочни планове се ръководи от идеята, че „ефективният урок, който се отличава с плътност, динамичност и резултатност, изисква от учителя да планира достатъчна по време и съобразена както с целта, така и с възрастовите и индивидуални особености на учениците учебна дейност“ (Mihova 2001). Също така в статията се анализират резултати от дидактически експеримент, проведен след края на експерименталните уроци.

Основно изложение

Втората глобална тема в учебната програма по човекът и обществото за 4. клас е „Природни области в България“. В нея е и записано, че формираните компетентности в края на темата следва да бъдат: „Изброява природните области в България – Дунавска равнина, Старопланинска област, Преходна област, Рило-Родопска област, Черноморско крайбрежие; С помощта на карта определя местоположението на природните области и значението му за живота на хората; Ориентира се по карта за най-големите селища и природни обекти във всяка от природните области; Дава примери за основни стопански дейности в природните области“ (МОН 2015).

Хипотезата на настоящото изследване е, че представянето на темата чрез интердисциплинарни уроци (по човекът и обществото и музика) би могло да повиши интереса и ангажираността на учениците към учебния процес, както и да помогне на учителя да създаде по-пълна природна и духовна картина на урочните теми, като ги обвърже с музиката на известния италиански композитор Антонио Вивалди. Всеки от уроците, свързани с темата „Природни области в България“, може да се представи с помощта на творбата „Четиригодишните времена“ с цел формиране на знания, умения и отношения, заложенни в учебните програми по двата предмета.

„Четиригодишните времена“ е едно от най-разпознаваемите музикални произведения в света. То е структурирано като четири цигулкови концерта, всеки от които представя сезона, който го вдъхновява. Композиторът, Антонио Вивалди, изразява идеите и естетическите принципи на своето време, като произведението се превръща в емблематично за изкуството на барока. Всеки концерт е свързан със сонет, който описва сцените, превърнати в музика. Предполага се, че авторът на тези сонети е самият Вивалди. Произведението е изключително подходящо за разглеждане в часа по човекът и обществото, тъй като принципът за сезонност в методиката на преподаване на природознание се отнася до организирането на учебния материал и процеса на обучение в съответствие с природните сезони. Този подход предполага изучаването на природните явления, растенията и животните в контекста на тези сезонни промени и взаимодействието с околната среда. Също така изучаването на природните области в България чрез сезонните промени осигурява естествена и логична последователност в учебния процес. Вместо да се изучават абстрактни концепции, учениците първо се запознават с конкретни явления, които могат да видят и усетят (в случая „чуват“), което улеснява тяхното разбиране и усвояване.

Като пример за урочен план на урок за нови знания в настоящата статия ще се използва урокът за Старопланинската природна област, като е важно да се отбележи, че този метод на представяне може да се адаптира към всички уроци от темата „Природни области в България“.

Компетентности като очаквани резултати:

- познава личността и творчеството на Антонио Вивалди;
- с помощта на карта определя местоположението на Старопланинската област;
- посочва защитени територии и обекти в Старопланинската област;
- дава примери за основните стопански дейности в Старопланинската област;
- определя мелодия, характер, темпо, динамика, тембър в музикални примери;
- проследява мелодия, характер, темпо и динамика в подходящи инструментални творби и ги използват като слухова опора при разпознаване.

Дейности за придобиване на ключови компетентности и междупредметни връзки:

- описване на природен обект;

- работа с карта;
- извличане на информация чрез илюстративен материал;
- слуша музика с определени задачи относно характер, музикалноизразни средства и др.

Методите на обучение могат да бъдат както класически (беседа, упражнение, анализ), така и съвременни (чрез дигитална презентация, аудиофайлове и образователни видеа). Дидактическите средства са учебник, компютър, мултимедиен проектор и карта.

В началото на урока за Старопланинската природна област учителят актуализира сетивния опит и опорните знания на учениците посредством въпроси, свързани с вече изучените природни области. След като са намерени отговори на поставените въпроси, педагогическият специалист следва да мотивира учебната дейност на учениците, да съобщи заглавието на новия урок и да представи целите и задачите му.

След актуализацията на знанията, свързани с предходно усвоения учебен материал, учителят запознава учениците с кратка информация за биографията на Антонио Вивалди. Рязкото сменяне на темата е методически способ, който привлича вниманието на слушателите. След представяне на биографията на композитора учителят запознава учениците с историята на творбата „Четири-те годишни времена“ и поставя първите задачи.

Докато слушат първия откъс – „Есен“ (всеки откъс е добре да има продължителност от около 3 мин.), четвъртокласниците трябва да отговорят на следните опорни въпроси:

- Каква е мелодията – плавна или рязка, весела или тъжна?
- Какво е темпото на този откъс – бързо или бавно?
- Каква е динамиката? Каква е силата на звука – силна или тиха?
- Кой е представеният сезон?
- Защо сезонът е представен по този начин?

Примерни верни отговори:

- Мелодия: мелодична, но мрачна.
- Темпо: средно
- Динамика: променяща се от весела и силна на тиха и спокойна.
- Есен.

Всички тези въпроси са свързани с формиране на знания, умения и отношения, заложили в учебната програма по музика в 4. клас, и по-конкретно с елементите на музикалната изразност, като определяне на мелодия, характер, темпо, динамика в музикални примери.

След като стане ясно, че сезонът е есен, учителят се връща на темата за Старопланинската област и за това как изглежда тя през есента. Това е и името на първа точка в урока – „Старопланинската област през есента“. В началото на изложението учителят изяснява местоположението на природната

област и работи с карта, а в хода на урока поставя акцент върху промените, които настъпват при растенията и животните през този сезон. В тази част на урока се обръща внимание на промяната на цветовете на дърветата, подготовката за зимен сън при някои животни и миграцията на птиците. Необходимо е да се постави акцент и върху релефа на областта и как той влияе на климата. Изясняват се разликите между Предбалкана и Стара планина.

Следващият откъс от „Четиригодишните времена“ е посветен на зимата. Следват същите въпроси с примерни верни отговори.

– Мелодия: мелодична, но с по-хладен и драматичен характер, който отразява студа и суровостта на зимата.

– Темпо: бавно и с тежко – представя студа.

– Динамика: Зимата включва по-остри динамични контрасти и по-зловещи моменти.

– Зима.

Когато учениците отговорят правилно на поставените въпроси, учителят поставя новата точка в урока – „Старопланинската област през зимата“, и започва кратко изложение на информацията за Предбалкана и Стара планина през зимата, като се съпоставят температурите в двете части първо помежду им, а после и с изучените вече природни области. Въвеждат се понятията „варовик“, „пещера“, „сталагмит“, „сталактит“, „сталактон“ и „проход“, като се дават нагледни примери. Тези понятия се въвеждат заедно, за да се възприеме и осъзнае новият материал по-лесно и да се осмислят връзките и отношенията помежду им. Отново се работи с карта.

Третата част на урока е посветена на пролетта. И тук учителят задава същите въпроси и изчаква учениците да изслушат съответната част от произведението.

Примерни верни отговори:

– Мелодия: весела и оптимистична, с често използване на светли и ярки мелодични линии.

– Темпо: обикновено се изпълнява с живо и бързо темпо, характерно за пролетната живост и радост.

– Динамика: пролетта обикновено е изразителна и динамична, с преходи между по-силни и по-нежни моменти, представяйки променливите аспекти на сезона.

– Пролет.

Когато упражнението приключи, идва ред на изложението на учителя, в което той разказва за промените през пролетта. В тази част на урока педагогическият специалист следва да постави акцент върху информацията за реките Янтра, Тунджа и Камчия, които извираат от Стара планина, както и за основните язовири и водопади, които се намират в областта. Пролетта се свързва и с миграциите на птиците, както и с размножителния период на някои видове животни.

Последният сезон е лятото, на който е посветен следващият откъс.

Примерни верни отговори на въпросите, които се поставят преди възприемане на откъса:

– Мелодия: мелодична, но често с интензивен характер, отразявайки топлината и жизнеността на лятото.

– Темпо: по-бавно от „Пролетта“, с топли и енергични моменти.

– Динамика: лятото може да включва по-широки динамични контрасти, представяйки топлината на сезона.

Тук отново се следва установената логическа схема, като в теоретичното изложение учителят запознава учениците с националните паркове, природните паркове и резерватите в тази природна област. Относно използването на природните богатства на областта, учителят би могъл да запише на дъската: дърводобив, производство на електроенергия, животновъдство и туризъм, след което да представи информация за записаните понятия (Boseva, Peikova, Parvanova 2019).

Последните минути от часа са отделени за играта „Интелектуален футбол“. Това е вид задача за активно учене, в която учителят разделя класа на два отбора, всеки със защитници, нападатели и вратар. Нападателите от двата отбора се редуват да задават въпроси на защитниците от противниковия отбор и ако те не успеят да отговорят, идва ред на вратаря. Ако и вратарят не успее, се брои гол за отбора на нападателите. Тази игра е полезна, тъй като в нея могат да вземат участие всички ученици от класа, за да могат заедно да затвърдят новите знания от урока.

Останалите уроци от темата използват сходен урочен план, който се надгражда с различни упражнения, проекти или музикални произведения, посветени на годишните времена.

Пример 1

Попълнете пропуснатите думи в таблицата.

Природна област	Сезон	Стопански дейности
Дунавска равнина	пролет, лято, есен, зима	
		жътва на пшеница
Старопланинска област		дърводобив
Преходна област	пролет, лято, есен, зима	
		розобер
Черноморско крайбрежие	лято	
		риболов
Рило-Родопска област		посещение на ски курорти

Пример 2

Свържете природна област с музикалната характеристика.

Природна област	Музикална характеристика
Дунавска равнина	А) Силни и резки звуци, като буря в планината В планините времето се променя бързо, понякога има силни ветрове и бури. Музиката тук е по-динамична, с резки промени, сякаш чуваме буря или силен вятър. В далечината се чува ехо, сякаш Балканът пее хайдушка песен.
Старопланинска област	Б) Весела мелодия с променлив ритъм Тази област е разнообразна – има равнини и хълмове, затова музиката тук е весела и променлива, като песен, която се променя, докато пътуваме през различни пейзажи.
Преходна област	В) Спокойна мелодия с плавен ритъм Музиката тук е тиха и плавна, сякаш голяма река тече спокойно и полетата се простират надалеч.
Черноморско крайбрежие	Г) Тиха и величествена музика, като високите планини Високите планини са спокойни и внушителни, затова музиката тук е тиха и величествена.
Рило-Родопска област	Д) Ритмична музика, като морски вълни Морето винаги се движи, вълните прииждат и се оттеглят ритмично. Тук мелодията е повтаряща се и успокояваща.

Методология на изследването

В дидактическият експеримент се включиха две паралелки от четвъртокласници. Първата – контролна, в която учителят преподава уроците от темата „Природни области в България“ чрез традиционни методи, втората – експериментална, в която се прилага настоящата методология.

Преди началото на уроците от тема „Природни области в България“ учениците от двете паралелки попълниха кратка писмена анкета, която изследва нагласите им относно учебния предмет човекът и обществото, нивото на трудност на предмета за тях, както и мотивацията за надграждане на наученото и извън учебния час. Трите въпроса са:

1. Колко интересен е предметът човекът и обществото за теб?
 - Не предизвиква интерес
 - Средно интересен
 - Много интересен
2. Колко труден е предметът човекът и обществото за теб?
 - Лесен, нямам затруднения.
 - Средно труден, имам известни затруднения.
 - Много труден, не разбирам голяма част от учебния материал.

3. До каква степен уроците те мотивират да търсиш допълнителна информация по различните теми?

- Не ме мотивират
- Рядко ме мотивират
- Чувствам се мотивиран и искам да знам повече

След края на темата „Природни области в България“ учениците и в двете паралелки попълниха нова анкета със същите въпроси, за да се проследи има ли промяна в нагласите им след проведените уроци. Отговорите и на двете анкети са обобщени в таблици 1 и 2.

Таблица 1. Резултати от анкети, проведени в контролна паралелка

	Общ брой ученици	Отговор „1“ преди/след		Отговор „2“ преди/след		Отговор „3“ преди/след		Средна оценка по шкалата от 1 до 3 преди/след	
Колко интересен е предметът човекът и обществото за теб?	26	12	11	10	11	4	4	1.69	1.73
Колко труден е предметът човекът и обществото за теб?	26	3	3	15	16	8	7	2.19	2.15
До каква степен уроците те мотивират да търсиш допълнителна информация по различните теми?	26	21	21	5	5	0	0	1.19	1.19

Таблица 2. Резултати от анкети, проведени в експериментална паралелка

	Общ брой ученици	Отговор „1“ преди/след		Отговор „2“ преди/след		Отговор „3“ преди/след		Средна оценка по скалата от 1 до 3 Преди/след	
Колко интересен е предметът човекът и обществото за теб?	26	9	6	10	11	7	9	1.92	2.12
Колко труден е предметът човекът и обществото за теб?	26	7	7	12	16	7	3	2	1.85
До каква степен уроците те мотивират да търсиш допълнителна информация по различните теми?	26	21	8	4	16	1	2	1.23	1.76

Както е видно от резултатите, представени в таблици 1 и 2, преди началото на уроците и в двете паралелки доминират нагласите, че учебният предмет човекът и обществото не е сред предпочитаните от мнозинството ученици. Средната стойност е 1.69 при контролната паралелка и 1.92 при експерименталната, при максимална стойност 3. След края на традиционните уроци в контролната паралелка се отчита едва доловим ръст на интереса към предмета, докато след интердисциплинарните уроци в експерименталната паралелка интересът към учебния материал се е увеличил, като резултатът се е покачил от 1,92 на 2,12.

На въпроса „Колко труден е предметът човекът и обществото за теб?“ преди началото на експеримента в контролната паралелка доминира мнението, че предметът е „много труден“ (2.19), а в експерименталната – „средно труден“ (2.00). След края на експеримента промяна в контролната паралелка почти не се забелязва, докато в експерименталната паралелка промяната е по-видима.

При третия въпрос се отчита най-съществено разминаване в отговорите, в които преди експерименталните уроци преобладава отговорът „не ме мотивират“ и докато в контролната паралелка резултатът е същият и след проведените часове, в експерименталната броят на учениците, които

са отбелязали, че имат мотивация да търсят допълнителна информация, се увеличава и средната оценка на отговорите се променя от 1.23 на 1.76.

В заключение от проведените анкети могат да се направят няколко извода.

– Представеният в настоящата статия педагогически подход дава резултат, въпреки че няма претенцията за представителност.

– И при трите контролни въпроса учениците от експерименталната паралелка показват по-висок ръст на интереса и мотивацията, свързани с усвояването на учебния материал, в сравнение с учениците от контролната паралелка.

И в двете паралелки, в учебните седмици преди и след края на експерименталните уроци от избраната тема, учителите дадоха едно и също писмено изпитване с 4 въпроса. Те са съобразени с очакваните резултати, изброени по-горе, като всеки въпрос измерва нивата на развитие на природонаучната грамотност.

Номинално – може да разпознава основни понятия, но не разбира добре смисъла им.

Функционално – може да използва научна и техническа лексика, но това обикновено е извън контекст, в тестови въпроси.

Структурно: процесуално и понятийно – демонстрира разбиране на понятията и връзките между тях и може да използва процесуални умения съзнателно.

Многоизмерно – демонстрира не само разбиране, но и развитие на възгледи за ролята и значението на природните области за живота на хората..

Всяко ниво има различна тежест при определянето на оценката, като обобщените резултати се виждат в табл. 3.

Таблица 3. Резултати от писмени изпитвания

Нива на компетентност	Контролна паралелка		Експериментална паралелка	
	Входно ниво	Изходно ниво	Входно ниво	Изходно ниво
Незадоволително (Слаб)	0	0	0	0
Номинално (Среден)	2	1	3	2
Функционално (Добър)	6	8	7	6
Структурно (Много добър)	14	12	11	12
Многоизмерно (Отличен)	4	5	5	6
Среден успех	Много добър 4.77	Много добър 4.81	Много добър 4.69	Много добър 4.84

От резултатите от писменото изпитване е видно, че:

- на входното ниво резултатите в двете изследвани паралелки са близки, като по-високи са тези на контролната паралелка;
- на изходното ниво експерименталната паралелка дава по-добри резултати като ръстът в средния успех на класа е 0.15, докато ръстът при контролната паралелка е 0.04.

Заклучение

От анализа и обобщението на получените резултати от представеното педагогическо изследване могат да се направят следните изводи.

– Представеният интердисциплинарен метод допринася за повишаване на мотивацията за учене сред учениците и способства за развитието на различни умения и компетентности, заложи в учебните програми по човекът и обществото и музика за 4. клас.

– Използваните междупредметни връзки са атрактивни за учениците и повишават тяхното внимание и ангажираност към учебния процес.

– Съчетаването на уроците по двата учебни предмета способства за развитието на природонаучната грамотност, както и за усъвършенстване на уменията за слушане и разбиране на музикално произведение.

Представената структура на урок е релевантна за всички уроци от темата „Природни области в България“, като във всяка урочна единица междупредметните връзки могат да се надграждат – със сонетите, посветени на всеки сезон, със задача за създаване на собствена мелодия за конкретна природна област, чрез представяне на други музикални произведения, посветени на сезоните, и т.н. Интердисциплинарни методи и техники на преподаване е необходимо да се изучават усилено от бъдещите педагогически специалисти още по време на следването им във висшите учебни заведения, защото способстват за усъвършенстване на уменията за критично мислене, по-задълбочено и комплексно разбиране на фактологичния материал, както и за подобряване на уменията за комуникация и професионално сътрудничество (Епитророва 2022). Също така „класната стая на XXI век трябва да включва както знанията и преподавателския опит на учителя, така и съвременни средства и методи на преподаване“ (Angelova, Nikolova 2023). Интердисциплинарните уроци помагат на учениците да видят как знанията по различните дисциплини се свързват и могат да се използват съвместно за решаване на реални проблеми. Съчетаването на музикалните характеристики на произведение с особеностите на природните области в България прави уроците по-ангажиращи за учениците, като същевременно улеснява формирането на знания, умения и отношения, заложи в учебните програми и по двата учебни предмета.

Благодарности и финансиране

Това изследване е финансирано от Европейския съюз – NextGenerationEU, чрез Националния план за възстановяване и устойчивост на Република България, проект ДУЕКОС BG-RRP-2.004-0001-C01.

ЛИТЕРАТУРА

АНГЕЛОВА, В., НИКОЛОВА, А., 2023. Овластяване на действието изваждане на числата до 20 с преминаване чрез използване на интерактивни работни листове за обучение. *Педагогика*, Т. 95, № 8, с. 1010 – 1021. <https://doi.org/10.53656/ped2023-8.2>.

БОСЕВА, М.; ПЕЙКОВА, Ц.; ПЪРВАНОВА, П., 2019. *Книга за учителя по човекът и обществото за четвърти клас*. „Просвета – София“, с. 12 – 14. ISBN: 978-954-01-3902-9.

ЕПИТРОПОВА, А., 2023. Изучаването на здравното и екологичното образование в академична среда – интердисциплинарната перспектива. В: *Интердисциплинарно обучение чрез изкуства, спорт и дигитални технологии*, с. 74. Пловдив: Пловдивско университетско издателство ISBN 978-619-7663-77-1.

КРЪСТЕВ, К., 2022. *Урокът по история чрез методите на активното учене*, Българско историческо наследство, Пловдив.

МИХОВА, М., 2001. За структурата и формата на урочния план. *Педагогически алманах*, Т. 9, № 1, с. 15 – 31. Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“. ISSN 2367-9360.

МОН, 2015. Наредба №5 за общообразователната подготовка. Приложение № 10 към т. 10 – Учебна програма по човекът и обществото за IV клас (общообразователна подготовка). <https://web.mon.bg/bg/2000> [Достъп: 14.08.23].

МОН, 2015. Наредба №5 за общообразователната подготовка. Приложение № 12 към т. 10 – Учебна програма по музика за IV клас (общообразователна подготовка). <https://web.mon.bg/bg/2000> [Достъп: 14.08.23].

НЕМИНСКА, Р., 2015. Методи на интердисциплинарното обучение. *Педагогически форум*, № 2, с. 121. ISSN 1314 – 9059.

НИКОЛОВА, А., 2022. *Овластяване на таблично умножение и деление чрез използване на уеббазирани инструменти*, с. 101. Пловдив: Университетско издателство „Пайсий Хилендарски“. ISBN 978-619-202-806-0.

Acknowledgments & Funding

„This study is financed by the European Union-NextGenerationEU, through the National Recovery and Resilience Plan of the Republic of Bulgaria, project DUECOS BG-RRP-2.004-0001-C01“

REFERENCES

- ANGELOVA, V., NIKOLOVA, A. 2023. Mastering the Action of Subtraction of the Numbers within 20 with Regrouping Using Educational Interactive Worksheets. *Pedagogika-Pedagogy*, vol. 95, no. 8, pp. 1010 – 1021. DOI: 10.53656/ped2023-8.2. (In Bulgarian).
- BOSEVA, M.; PEYKOVA, C.; PARVANOVA, P., 2019. *Kniga za uchitelya po Chovekat i obshtestvoto za chetvarti klas.* „Prosveta – Sofia“. ISBN: 978-954-01-3902-9. (In Bulgarian).
- EPITROPOVA, A., 2023. Izuchavaneto na zdravnoto i ekologichnoto obrazovanie v akademichna sreda – interdistsiplinarnata perspektiva. *Interdistsiplinarno obuchenie chrez izkustva, sport i digitalni tekhnologii*. Plovdiv: Plovdivsko universitetsko izdatelstvo. ISBN 978-619-7663-77-1. (In Bulgarian).
- KRASTEV, K., 2022. *Urokat po istoriya chrez metodite na aktivnoto uchene*. Balgarsko istorichesko nasledstvo, Plovdiv. (In Bulgarian).
- MIHOVA, M., 2001. Za strukturata i formata na urochniq plan. *Pedagogicheski almanah*, vol. 9, no. 1, pp. 15 – 31. Universitetsko izdatelstvo „Sv. sv. Kiril i Metodii“. ISSN 2367-9360. (In Bulgarian).
- NEMINSKA, R., 2015. Metodi na interdistsiplinarnoto obuchenie. *Pedagogicheski forum*, no. 2. ISSN 1314 – 9059. (In Bulgarian).
- NIKOLOVA, A., 2022. *Ovladyavane na tablichno umnozhenie i delenie chrez izpolzване na webbazirani instrumenti*. Plovdiv: Universitetsko izdatelstvo „Paisii Hilendarski“. ISBN 978-619-202-806-0. (In Bulgarian).

THE INTERDISCIPLINARY LESSON ON THE SCHOOL SUBJECT “MAN AND SOCIETY“. THE NATURAL AREAS OF BULGARIA IN THE CONTEXT OF “THE FOUR SEASONS” BY ANTONIO VIVALDI

Abstract. The present pedagogical research of the practice and influence of some interdisciplinary teaching methods and techniques was carried out during 2022/2023 school year , with the participation of 52 students 4th Grade. Interdisciplinary teaching methods of the school subject `Man and Society`, in particular the global topic `The Nature areas of Bulgaria`, were studied during the research process. The research aims at making a study if, by means of specific interdisciplinary connection with the school subject Music, the students` participation and interest in the educational process could be increased, as well as improving their knowledge and skills about the specific nature of Bulgaria and its position in Europe. The interdisciplinary methods presented in this article aim at creating specific students` competencies connected with the elements of musical expression such as defining the melody, character, tempo, dynamics, timbre in musical examples, as well as developing skills for one of the basic musical activities – listening.

Keywords: man and society; interdisciplinary connections; interdisciplinary education; music

✉ **Dr. Nikolay Danev**

ORCID iD: 0000-0003-0232-7325

Faculty of Pedagogy

Paisii Hilendarski University of Plovdiv
Plovdiv, Bulgaria

E-mail: n.danev@uni-plovdiv.bg